

NAVRH PROGRAMU PRE SLOVENSKÚ DIASPÓRU NA ROKY 2020 – 2024 (Claude Baláž)

Diaspóra v tom najširšom zmysle je rozptýlenie, alebo územie členov určitého národa v cudzom prostredí, alebo samotných takto žijúcich členov. Pod diaspórou rozumieme ľudí alebo etnickú populáciu, ktorá dobrovoľne, alebo z donútenia emigruje zo svojej domoviny a pritom si zachovávaní väzby na pôvodnú kultúru. S vplyvom globalizácie, pohybom pracovnej sily a uvoľňovaním trhov práce prichádza v súčasnej dobe k rozptyľovaniu ľudskej populácie po celom svete. Treba však povedať, že sťahovanie národov, emigrácia a imigrácia nie sú nové javy, sú tak staré ako celé ľudské spoločenstvo.

Aj slovenský národ má svoju diaspóru, ktorej korene siahajú do minulosti, ale jej kontinuita trvá až do dnešných časov. Pojmy ako *Slováci vo svete*, *Zahraniční Slováci*, *Slováci žijúci v zahraničí*, *krajanina* a *pod.* sú len synonymami tejto kategórie. Pomer počtu medzi príslušníkmi slovenského národa doma na Slovensku a v zahraničí sa dramaticky mení. Kým pred rokom 1989, keď možnosť voľného pohybu osôb bola obmedzená pomaly stúpala, tak v období po roku 1989 v čase voľného pohybu osôb prudko klesá, pričom reemigrácia starej vlny vystačovala je úplne zanedbateľná. Nepochybne ide i viaceré faktory, ktoré sú príčinou tejto zdanlivo nelogickej situácie.

Ako to vidia dnes niektorí Slováci zo zahraničia:

Dr. Vojtech Čelko slovenský a český historik, ktorý dlhé roky bol riaditeľom Domu slovenskej kultúry v Prahe a v súčasnosti pracuje v Ústave pro soudobé dějiny AV ČR. to pri príležitosti tohto podujatia vidí takto: ... „*Velká škoda, že Slovensko na nás nemyslelo, vtedy, keď sa delil štát. Kedy sa viac ako stotisíc ľudí stratilo, lebo sa ľudia museli vyviazať zo slovenského občianstva, aby mohli získať české. A čo mali robiť, keď tu žili, mali rodiny, miesta, etc. Samozrejme, keď bola možnosť dvoch občianstiev, už sa neponáhľali, z to sa už platilo... Potom sa ľudia už nehlásili pri sčítaní ľudu k Slovákom, aj keď pochádzali z Detvy, či zo Stropkova. Dnes sú ľudia, ktorí povedia "tatínek byl Slovák", „maminka byla Slovenka". A čo deti, tie sú už hotentóti? Ale však rodolubi nepotrebuju počuť iný názor. Len jedno by som chcel vedieť, prečo, keď je na samostatnom Slovensku tak dobre, stále prichádzajú sem do Čiech? Nikdy za federácie tu nežilo toľko Slovákov. Myslíš, že idú za lepšou kvalitou vzdelania, liberálnejší systém, alebo čo je to ho príčina? “*

Ing. Dušan Klimo z Nemecka predseda Únie Slovákov v zahraničí to Literárnym týždenníku uverejnil takto: ... *V slovenskej diaspóre prevláda názor – a dlhoročná skúsenosť to potvrdzuje – že štát plnenie úloh vo vzťahu k slovenskému zahraničiu, ku ktorým ho zaväzuje Ústava SR, dlhodobo zanedbáva, čo má nezodpovedné následky jednak na stav slovenskej*

diaspóry ako takej, jednak na kvalitatívnu úroveň vzťahov medzi SR a krajaným svetom. Tento neradostný stav, ktorý môže vyústiť do úplnej asimilácie.... Je smutným faktom, že v Slovenskej republike (SR) sa zahraniční Slováci v rebríčku významu či dôležitosti dlhodobo nachádzajú na najnižšej priečke, ešte za sociálne neprispôsobivými a inými neproduktívnymi vrstvami obyvateľstva. Pritom tretine ľudí žijúcich na Slovensku pomáha finančne rodina zo zahraničia.... Začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia sa vo svete k slovenskému pôvodu hlásilo 2,5 milióna osôb, občanov iných štátov, potomkov rozličných vystahovaleckých vln či politických exulantov. Je priam iróniou osudu, že dnes, po viac ako 25 rokoch existencie novodobej Slovenskej republiky, ich počet – podľa úradných štatistík (cenzus 2010 v USA a v EÚ) – klesol na ani nie 800-tisíc, čiže oproti roku 1990 na jednu tretinu! ... Pritom zhubný proces ubúdania „slovenských duší“ vo svete sa prejavuje nielen v krajankej pospolitosti „na Západe“, ale aj všade pri oných preferovaných slovenských menšinách v Maďarsku, Srbsku, Česku a inde. Uvedené fakty jasne dokazujú zlyhanie „štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí“.

Zodpovedné orgány štátnej správy a zákonodarnej moci Slovenskej republiky majú na túto situáciu iný názor. Podľa každoročných správ o štátnej politike vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí, ktoré od svojho vzniku v roku 2006 vypracováva Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, následne schvaľuje vláda SR a berie na vedomie NR SR, je tvorba a výkon tejto politiky perfektná a bez chýb. Iné názory a kritické hlasy z domova i zahraničia sú štátnou mocou zamlčovane a ignorované. Vieme ich konkrétne doložiť od roku 1993 až po súčasnosť. Jeden s ostatných prípadov sťažnosť Slovákov z Poľska, ktorú arogantne odignoroval minister zahraničných vecí je toho jasným príkladom.

Hlavným a rozhodujúcim výsledkom krátkozrakkej štátnej politiky ostáva skutočnosť, že za ostatných 20 rokov ubudlo podľa oficiálnych štatistík až 1,8 milióna Slovákov v zahraničí. Namiesto 2,5 milióna z roku 1990 dnes v zahraničí evidujeme už len 800 tisíc osôb slovenského pôvodu. To sú nespochybniteľné čísla, pretože sú to údaje štatistických úradov v USA a EÚ, ktoré vytvárajú pravdivý obraz o stave a kvalite štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k vlastnej slovenskej diaspóre. K jej hlavným negatívam patrí netransparentnosť, neodbornosť, klientelizmus, manipulácie so štátnou finančnou podporou, rozporuplná legislatíva, zbytočné exkluzívne cesty predsedov úradu do zahraničia a nedostatok uplatňovania demokratických princípov.

Ak chceme a nájde sa dostatok politickej vôle zastaviť tento zhubný genocídny proces, treba prijať zásadné zmeny v doterajšej alibistickej a pokryteckej štátnej politike. V tomto zmysle si dovoľíme naznačiť a navrhnúť niektoré programové východiská.

Oblasť legislatívna.

- a/ Neformálne dodržiavať a plniť ustanovenia článku 7a Ústavy Slovenskej republiky a napĺňať obsah Deklarácie Národnej rady Slovenskej republiky k Slovákom žijúcim v zahraničí z roku 1999.
- b/ Vypracovať a prijať nový zákon o Slovákoch v zahraničí – o slovenskej diaspóre.
- c/ V slovenskej legislatíve novelizovať zákony, ktoré sa dotýkajú práv a povinností Slovákov v zahraničí.

Oblasť zákonodarná.

- a/ Porovnateľne s modelom Fínskej republiky kreovať Parlament zahraničných Slovákov.
- b/ Porovnateľne s modelom viacerých štátov EU vytvoriť v NR SR Stálu komisiu pre slovenskú diaspóru.
- c/ Dôstojne zabezpečiť pamätný deň SR – Deň zahraničných Slovákov (5.júl).

Oblasť štátnej správy

- a/ Vláda v hlavnom meste Slovenskej republiky finančne a organizačne zabezpečí zriadenie a prevádzkovanie dôstojného sídla pre umiestnenie organizácii, ktoré zabezpečujú činnosť a prezentáciu problematiky Slovákov žijúcich v zahraničí
- b/ Vláda bude v Slovenskej republike i v zahraničí obhajovať a podporovať práva a záujmy slovenských menšín a komunít v zahraničí.
- c/ Reorganizovať Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Oblasť pomoci a starostlivosti

- a/ Transformovať súčasný dotačný systém pomoci zahraničným Slovákom a vytvoriť samostatný Fond, podobne ako jestvuje Fond na podporu národnostných menšín v SR.
- b/ Sledovať a vyhodnocovať efektivitu a transparentnosť poskytovanej pomoci, dosahovanie stanovených cieľov a návratnosť investícií.
- c/ Vypracovať nové zásady a kritéria poskytovania tejto formy štátnej pomoci v súlade s príslušnými smernicami EU.

Oblasť kultúry a kultúrneho dedičstva

- a/ Zriadiť Múzeum kultúry Slovákov v zahraničí.
- b/ Vybudovať Pamätník slovenského vysťahovalectva – migrácie v Bratislave.
- c/ Vytvoriť podmienky pre všestrannú podporu kultúrnej identity Slovákov v zahraničí s cieľom spomalenia asimilačných procesov.

Oblasť vzdelávania a školstva

a/ Podporovať slovenské školy a vzdelávacie inštitúcie zahraničí porovnateľne a recipročne ako menšinové školstvo v SR.

b/ Vytvoriť a zabezpečiť centrá pre krátkodobé pobyty detí zahraničných Slovákov v SR.

c/ Vytvoriť Fond na pomoc študentom – zahraničným Slovákom a zabezpečiť možnosť ďalšieho vzdelávania, zvyšovania kvalifikácie a vedecko – výskumnú činnosť.

Oblasť médií a informácií

a/ Vytvoriť a zabezpečiť podmienky pre obojstranné a pravidelné informovanie o dianí v slovenskom zahraničí a v Slovenskej republike.

b/ Vytvoriť a prevádzkovať štátny informačný portál o slovenskom krajanskom zahraničí.

c/ Vytvoriť systém pre zber, udržiavanie, spracovanie a poskytovanie informácií o slovenskej diaspóre.

Oblasť finančná a hospodárska

a/ V každoročnom štátnom rozpočte Slovenskej republiky budú vyčlenené účelové finančné prostriedky na dotácie Slovákom žijúcim v zahraničí a minimálnej výške 50 % celkovej sumy určenej na podporu národnostných menšín v Slovenskej republike.

b/ Zabezpečiť koordinovanie a vzájomnú výhodnosť využívania remitencii Slovákov zo zahraničia.

c/ Vytvoriť platformu na možnú spoluprácu v ekonomickej oblasti, organizovať ekonomické fórum slovenských podnikateľov zo zahraničia a zo Slovenskej republiky.